

Povinnosti poskytnout oprávněné osobě náhradu za inventář

Vztah mezi oprávněnou osobou ve smyslu zákona o půdě a osobou povinnou k poskytnutí náhrady za inventář, který je vztahem upraveným zákonem o půdě jako zvláštním předpisem, nezbavuje povinnou osobu povinnosti poskytnout oprávněné osobě náhradu za inventář jen proto, že poskytla plnění, jež byla povinna oprávněné osobě poskytnout, jiné oprávněné osobě.

Vztah mezi oprávněnou osobou ve smyslu zákona o půdě a osobou povinnou k poskytnutí náhrady za inventář, který je vztahem upraveným zákonem o půdě jako zvláštním předpisem, nezbavuje povinnou osobu povinnosti poskytnout oprávněné osobě náhradu za inventář jen proto, že poskytla plnění, jež byla povinna oprávněné osobě poskytnout, jiné oprávněné osobě.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26.9.2000, sp.zn. 24 Cdo 573/2000)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci o náhradu mrtvého inventáře ve výši 52.500 Kč, vedené u Okresního soudu v Mělníku pod sp.zn. 9 C 780/94, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 1.7.1999, čj. 25 Co 200/99-70, tak, že rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 1.července 1999, čj. 25 Co 200/99-70, a rozsudek Okresního soudu v Mělníku ze dne 12.srpna 1998, čj. 9 C 780/94-49, se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu v Mělníku k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Krajský soud v Praze svým shora uvedeným rozsudkem potvrdil rozsudek Okresního soudu v Mělníku v části, kterou byl zamítnut návrh, aby žalovaným bylo uloženo zaplatit žalobkyni společně a nerozdílně 52.500 Kč jako náhradu za mrtvý inventář, který třetí žalovaný nahradil prvním dvěma žalovaným, zatímco žalobkyni jako oprávněné osobě po původním vlastníkovi neposkytl náhradu žádnou. Oba soudy dospěly k závěru, že původním vlastníkem mrtvého inventáře byl otec žalobkyně, a že žalobkyně i první dvě žalované jsou oprávněnými osobami ve smyslu ustanovení § 4 odst. 2 zákona o půdě k uplatnění nároku podle ustanovení § 20 zákona č. [229/1991](#) Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o půdě"). Soud prvního stupně však neshledal, že by třetí žalovaný byl povinen žalobkyni z tohoto titulu plnit, protože náhradu za inventář, odňatý otci žalobkyně, tj. dědovi žalovaných, v plném rozsahu poskytl žalovaným, jejichž nárok byl nesporný. Žalobkyně pak mohla nárok na svůj podíl uplatnit vůči žalovaným podle ustanovení § 13 odst. 2 zákona o půdě, takže postup třetího žalovaného nebyl protiprávní. Prekluzivní lhůta k uplatnění nároku proti prvním dvěma žalovaným však končila 30.9.1993, přičemž žaloba soudu došla až 14.6.1994, tedy v době, kdy právo žalobkyně již neexistovalo v důsledku prekluze.

Odvolací soud se se závěrem soudu prvního stupně ztotožnil. Vzal za prokázáno, že původní vlastník

inventáře zemřel, a oprávněnými osobami byli žalobkyně jako jeho dcera, a právní předchůdce žalovaných, jeho syn, kteří oba uplatnili nárok na náhradu inventáře včas. Žalobkyně i první dvě žalované splňují podmínku zajišťování zemědělské výroby, a povinnou osobou k vydání náhrady podle § 20 zákona o půdě je třetí žalovaný. Žalobkyně věděla, že třetí žalovaný plní náhradu jen prvním dvěma žalovaným. Odvolací soud dospěl k závěru, že na tento případ dopadá za použití analogie ustanovení § 13 odst. 2 zákona o půdě, podle něhož se mohla žalobkyně domáhat plnění se stran oprávněných osob, jimž byla poskytnuta celá náhrada, jen do uplynutí 6 měsíců ode dne, kdy nárok mohl být uplatněn u povinné osoby, tj. ode dne 31.3.1993. Tato šestiměsíční lhůta uplynula 30.9.1993. Odvolací soud opřel své rozhodnutí o stanovisko publikované pod Rc 16/96 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek č 4, ročník 1996. Posoudil nárok žalobkyně i z hlediska ustanovení o náhradě škody podle občanského zákoníku, a dospěl k závěru, že ustanovení § 420 obč. zák. nelze v dané věci aplikovat, protože zákon o půdě je zákonem speciálním ve vztahu k občanskému zákoníku, a upravil v ustanovení § 13 odst. 2 analogicky postup opomenuté oprávněné osoby. Pokud byl podle tohoto ustanovení nárok žalobkyně prekludován, nelze jej nahrazovat postupem podle občanského zákoníku.

Odvolací soud se shodl se soudem prvního stupně i v dalším závěru, týkajícím se třetího žalovaného. Dle jeho názoru třetí žalovaný splnil svou povinnost ve smyslu ustanovení § 20 zákona o půdě, " když oprávněným osobám vydal náhrady za mrtvý inventář v celém rozsahu". Za této situace se již žalobkyně nemůže s úspěchem domáhat náhrady podle § 20 zákona o půdě. Pokud pak žalobkyně opřela svůj nárok i o ustanovení § 415 obč. zák., když uváděla, že žalovaný věděl, že nárok uplatňuje i ona, neshledal odvolací soud v jednání třetího žalovaného existenci protiprávního úkonu, a nemohl tedy jeho odpovědnost za škodu dovést. K tomuto závěru dospěl zejména proto, že dle jeho názoru zákon o půdě, jako zákon zvláštní, řeší tuto situaci ve svém ustanovení § 13 odst. 2.

Odvolací soud připustil proti svému rozsudku dovolání, což odůvodnil tím, že považuje za otázky zásadního právního významu jednak to, zda lhůta uvedená v ustanovení § 13 odst. 2 zákona o půdě, je lhůtou prekluzivní, jednak to, zda povinná osoba, která vydala náhrady podle ustanovení § 20 zákona o půdě jen některým oprávněným osobám, způsobí tím opomenutým oprávněným osobám škodu, či nikoli.

Proti rozsudku odvolacího soudu, jenž nabyl právní moci dne 4.11.1999, podala žalobkyně včasné dovolání, jehož přípustnost opřela o ustanovení § 239 odst. 1 a 2 o.s.ř. Uvedla, že navrhla v průběhu odvolacího řízení, aby odvolací soud připustil dovolání proti svému rozsudku, a přitom poukázala na otázky zásadního právního významu, které se nekryjí s otázkami, uvedenými v odůvodnění rozsudku odvolacího soudu. Uplatnila dovolací důvod podle ustanovení § 241 odst. 3 písm.d) o.s.ř., tj. nesprávné právní posouzení věci odvolacím soudem.

Dovolatelka především nesouhlasí s analogickým použitím ustanovení § 13 odst. 2 zákona o půdě, které se vztahuje na jiný nárok, a to na vydání nemovitostí. Zákonodárce se v něm nezmiňuje o náhradách, ač v předchozím ustanovení se o náhradách výslovně hovoří. Poukazuje přitom na odlišnosti, které jsou spojeny s vydáváním nemovitostí a s poskytováním náhrad za inventář. Vyslovuje i pochybnosti o tom, zda žalované jsou vůbec oprávněnými osobami po svém zemřelém otci, který sice nárok na náhradu za inventář uplatnil, avšak v dědickém řízení nebyla tato skutečnost zohledněna. Navíc uvádí, že uplatnění nároku proti prvním dvěma žalovaným ve lhůtě do 30.9.1993 by ani nebylo možné, protože v té době jim ještě ani nebyla náhrada v plném rozsahu poskytnuta.

Za další otázku zásadního právního významu dovolatelka považuje, zda opomenutá oprávněná osoba, které svědčí nárok podle ustanovení § 20 zákona o půdě, uspokojený ve prospěch jiné oprávněné osoby, je oprávněna domáhat se svých nároků výhradně proti této jiné oprávněné osobě, a to výhradně ve lhůtě 6 měsíců od uplynutí lhůty uvedené v § 13 odst. 1 zákona o půdě, a to i tehdy, pokud byly náhrady poskytnuty po uplynutí této lhůty.

Dovolatelka navrhl, aby napadený rozsudek byl zrušen a věc byla vrácena k novému projednání a rozhodnutí, neboť by jinak byla porušena zásada dvouinstančnosti řízení. Tím zřejmě měla na mysli, aby byl zrušen i rozsudek soudu prvního stupně a věc byla vrácena jemu k dalšímu řízení.

Žalovaní se k dovolání nevyjádřili.

Dovolání splňuje náležitosti stanovené v § 241 odst. 2 o.s.ř., a opírá se o možný dovolací důvod podle ustanovení § 241 odst. 3 písm.d) o.s.ř., jímž je nesprávné právní posouzení věci odvolacím soudem. Je přípustné podle ustanovení § 239 odst. 1 o.s.ř., když odvolací soud připustil dovolání svým výrokem, v němž však nestanovil, který jeho právní závěr má být dovolacím soudem přezkoumán. Dovolání by ovšem bylo přípustné i podle ustanovení § 239 odst. 2 o.s.ř., protože dovolatelka ve smyslu tohoto ustanovení navrhl, aby dovolání bylo připuštěno, a to k přezkumu právních závěrů odvolacího soudu, jež soud dovolací považuje za rozhodnutí zásadního významu. Vady řízení ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 o.s.ř. dovolací soud nezjistil a dovolatelka je ani neuplatňovala. Právní závěry odvolacího soudu byly proto přezkoumány v rámci uplatněných dovolacích důvodů (§ 242 odst.3 věta první o.s.ř.), přičemž dovolací soud se zabýval i otázkami položenými v odůvodnění rozsudku odvolacího soudu, týkajícím se zdůvodnění přípustnosti dovolání.

Předmětem přezkumu v dovolacím řízení se tak stal právní závěr odvolacího soudu, že a) třetí žalovaný není povinen plnit náhradu mrtvého inventáře (dále jen "inventář,") žalobkyni proto, že plnil jiným oprávněným osobám, a b) že právo žalobkyně na náhradu za inventář ve vztahu k jiným oprávněným osobám, které náhradu za ni obdržely, zaniklo prekluzí, protože žaloba byla podána až po 30.9.1993.

V rámci těchto otázek bylo třeba rovněž vyjasnit vztah zákona o půdě jako zvláštního právního předpisu k ostatním, obecným předpisům, v daném případě k občanskému zákoníku.

Dovolací soud vyšel z následujících úvah :

Právo na náhradu za inventář je založeno ustanovením § 20 zákona o půdě a je koncipováno jako vztah mezi osobou oprávněnou, která má nárok na plnění, a právnickou osobou, která má povinnost plnit. V případě, že právo vzniklo více oprávněným osobám, nejde o právo solidární, ale o oddělené právo jednotlivých oprávněných osob vycházející z jejich podílů, případně v kombinaci s rozsahem půdy, na níž zajišťují zemědělskou výrobu. Ve vztahu mezi oprávněnou osobou a osobou povinnou jde pak o určitý způsob vypořádání z hlediska formy náhrady. Zákon o půdě neřeší vztahy mezi oprávněnými osobami, jimž osoba povinná neposkytla náhradu za inventář, a oprávněnými osobami, jimž tuto náhradu poskytla. V takovém případě nastupuje v zásadě použití obecného předpisu, tj. občanského zákoníku (§ 1 odst. 3 zákona o půdě). Ustanovení § 13 odst. 2 zákona o půdě totiž upravuje vztahy vyplývající z vydání nemovitostí podle ustanovení § 9 zákona o půdě, nikoli vztahy vzniklé mezi oprávněnými osobami v důsledku vydání náhrady za inventář jen některé z oprávněných osob. Dle názoru dovolacího soudu nelze analogii použít pro případ, kdy by z analogického použití

normy byl koncipován zánik práva, opírajícího se navíc o jinou právní normu, tj. o ustanovení občanského zákoníku o náhradě škody či o bezdůvodném obohacení. Pokud má právo zaniknout prekluzí, je nutné, aby taková právní skutečnost byla upravena zákonem přímo.

Pro právní závěry je v dané věci rovněž důležité posouzení, co je míněno uplatněním práva na náhradu podle ustanovení § 20 odst. 5 věta první zákona o půdě, které zakotvuje prekluzi práva, v případě, že nebylo uplatněno ve lhůtách uvedených v § 13 odst. 1 tohoto zákona. Podle ustanovení § 20 odst. 1 zákona o půdě má oprávněná osoba, splňující podmínku zajišťování zemědělské nebo lesní výroby " právo požadovat náhradu ...". V ustanovení § 20 odst. 3 zákona o půdě se užívá pojmu " může oprávněná osoba žádat od této právnické osoby náhradu ...". Uplatněním tohoto práva rozumí proto judikatura i praxe uplatnění u povinné osoby, nikoli u soudu, jak je tomu u práv založených jinými předpisy. Pokud by proto mělo být i na vztah mezi oprávněnými osobami vzniklý neuspokojením nároku některých oprávněných osob, použito analogicky ustanovení upravující vztah mezi osobou oprávněnou a povinnou, bylo by třeba lhůtu 6 měsíců pro uplatnění u soudu považovat za lhůtu pořádkovou. Tomu by nasvědčovalo i stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu publikované pod č. 16/1996 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, které pod bodem 15 vyslovuje závěr, že " právním nástupcem ve smyslu ustanovení § 20 odst. 2 zákona o půdě může být výjimečně i fyzická osoba, která věc získala od právnické osoby, jež věc držela ...", i když uvedené stanovisko mělo zřejmě na mysli zejména případy privatizovaného majetku. Názor obsažený v tomto stanovisku, na němž oba soudy postavily svůj závěr o prekluzi práva žalobkyně, totiž že " Jestliže povinná osoba plnila náhradu živého a mrtvého inventáře jen jedné z několika oprávněných osob, může se tato opomenutá oprávněná osoba domáhat vydání adekvátní části poskytnuté náhrady na spoluoprávněné osobě, a to analogicky ve lhůtě 6 měsíců od skončení lhůty, v níž lze nárok na náhradu uplatnit u povinné osoby ..." pak nehovoří o tom, že nárok musí být uplatněn v uvedené lhůtě u soudu, ani neobsahuje odkaz na ustanovení § 13 odst. 2 zákona o půdě. Z uvedeného hlediska není bez významu ani okolnost, že žalovat na plnění spoluoprávněnou osobu by ani nemohlo být představitelné, pokud by náhrada jí byla poskytnuta až po uplynutí uvedené lhůty.

Na rozdíl od odvolacího soudu soud dovolací dospívá k závěru, že vztah mezi oprávněnou osobou (v daném případě žalobkyní) a osobou povinnou k poskytnutí náhrady za inventář (v daném případě třetím žalovaným), který je vztahem upraveným zákonem o půdě jako zvláštním předpisem, nezbavuje žalovaného povinnosti poskytnout žalobkyni náhradu za inventář jen proto, že poskytl plnění, jež by jí patřilo, jiné oprávněné osobě. Jeho závazek poskytnout jí náhradu tím dle názoru dovolacího soudu nezankuloval, a pokud plnil jiné oprávněné osobě více, než jí náleželo, může od ní požadovat vrácení příslušné části náhrady podle ustanovení občanského zákoníku o bezdůvodném obohacení. Za správný naproti tomu považuje závěr odvolacího soudu, že třetí žalovaný neodpovídá žalobkyni za vznik škody podle ustanovení občanského zákoníku o náhradě škody. Jeho jednání, jímž poskytl celou náhradu prvním dvěma žalovaným, bylo dle názoru dovolacího soudu přiměřené dané situaci a nelze z něj dovodit, že by třetí žalovaný porušil právní předpis, což je podmínkou vzniku odpovědnosti za škodu dle občanského zákoníku. Bylo totiž sporné, zda původním vlastníkem inventáře byl otec žalobkyně či otec prvních dvou žalovaných, přičemž za podstatné bylo v té době považováno i to, že na otce žalovaných byly převedeny nemovitosti, k jejichž obhospodařování pravděpodobně sloužil původní inventář.

Dovolací soud dále s ohledem na okruh problematiky vytyčené v odůvodnění rozsudku odvolacího soudu konstatuje, že lhůta uvedená v ustanovení § 13 odst. 2 zákona o půdě je nesporně lhůtou prekluzivní, že však prekluze se týká jiného práva než je právo na náhradu za inventář, resp. právo na plnění z bezdůvodného obohacení.

Názor dovolatelky, že prvé dvě žalované nejsou osobami oprávněnými, protože nárok na náhradu za inventář nebyl předmětem projednání v dědického řízení, nepovažuje dovolací soud za správný. Žalované jsou právními nástupkyněmi osoby, která nárok na náhradu za inventář uplatnila, a to v důsledku univerzální sukcese nastalé dědictvím. Dědictví se nabývá dnem smrti zůstavitele (§ 460 obč. zák.), a to včetně práv a závazků, a z tohoto hlediska není rozhodující, zda v dědickém řízení byly všechny nároky řádně zjištěny; s ohledem na probíhající soudní spor je ostatně výše nároku na náhradu za inventář dosud otevřená.

Na základě shora uvedených úvah dovolací soud shledal, že právní závěry odvolacího soudu, i soudu prvního stupně, nebyly správné, pokud uzavřely, že právo žalobkyně na náhradu za inventář zaniklo prekluzí proto, že nebylo uplatněno u soudu do 30.9.1993, a že závazek třetího žalovaného poskytnout žalobkyni jí připadající část náhrady za inventář zanikl v důsledku toho, že jí příslušející plnění poskytl jiným oprávněným osobám. Rozsudky soudů obou stupňů byly proto zrušeny podle ustanovení § 243b odst. 1 věta za středníkem o.s.ř. a podle ustanovení § 243b § odst. 2 o.s.ř. byla věc vrácena k dalšímu řízení soudu prvního stupně.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušení řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)